

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ.

Повний курс підготовки до ЗНО

Тема 8

Національно-визвольна війна українського народу під проводом Б.Хмельницького середини XVII ст.

ОСНОВНІ ПРЕДМЕТНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Розпізнавати на картосхемі

- територіальні зміни, що відбулися внаслідок Національно-визвольної війни,
- територію української козацької держави за Зборівським і Білоцерківським договорами,
- місця основних подій війни.

Характеризувати

- відносини Війська Запорозького з Польщею, Кримським ханством, Молдовою, Московією, Швецією та Трансильванією;
- умови мирних угод українців з польським урядом;
- українсько-московського договору 1654 р.

Визначати

- причини і наслідки Національно-визвольної війни,
- місце Гетьманщини в міжнародних відносинах тогочасної Європи.

Пояснювати

- у чому наслідки й значення найважливіших битв війни та договорів у розгортанні національно-визвольної боротьби.

ПРИЧИНИ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ

Основні причини:

- Погіршення становища селянства в умовах панщинно-фільваркової системи господарювання.
- Зростання невдоволення українського міщанства, яке потерпало як від приватних власників міст, так і від сваволі королівських урядовців.
- Обмеження прав козацтва, запровадження заходів, спрямованих на ліквідацію його як стану.
- полонізація української культури, примусове насадження католицизму, що викликало масові протести.

Погіршення становища селянства в умовах панщинно-фільваркової системи господарювання

- 1) швидке покріпачення селян;
- 2) збільшення панщини та різноманітних форм відробітків і податків на користь феодалів і держави;
- 3) посилення визиску селян орендарями панської землі.

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ КОЗАЦТВА

- 1) придушувалися будь-які вияви покозачення;
- 2) за “Ординацією...” 1638 р. всі колишні реєстрові козаки, за винятком 6-тисячного реєстру, перетворювалися на кріпаків;
- 3) реєстровців позбавляли права обирати гетьмана і старшину – їх мав призначати польський уряд;
- 4) на Запорозжжі розміщувалася польські залоги, було відбудовано фортецю Кодак;
- 5) козакам заборонялося ходити в морські й суходільні походи проти Османської імперії;
- 6) козаків зобов'язували сплачувати обтяжливі податки та виконувати роботи.

ЗРОСТАННЯ НЕВДОВОЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО МІЩАНСТВА

- 1) православні городяни мали селитися лише в спеціально відведених кварталах;
- 2) їх обмежували в заняттях ремеслом і торгівлею;
- 3) усували від участі в місцевому самоврядуванні;
- 4) обтяжували різними податками й повинностями

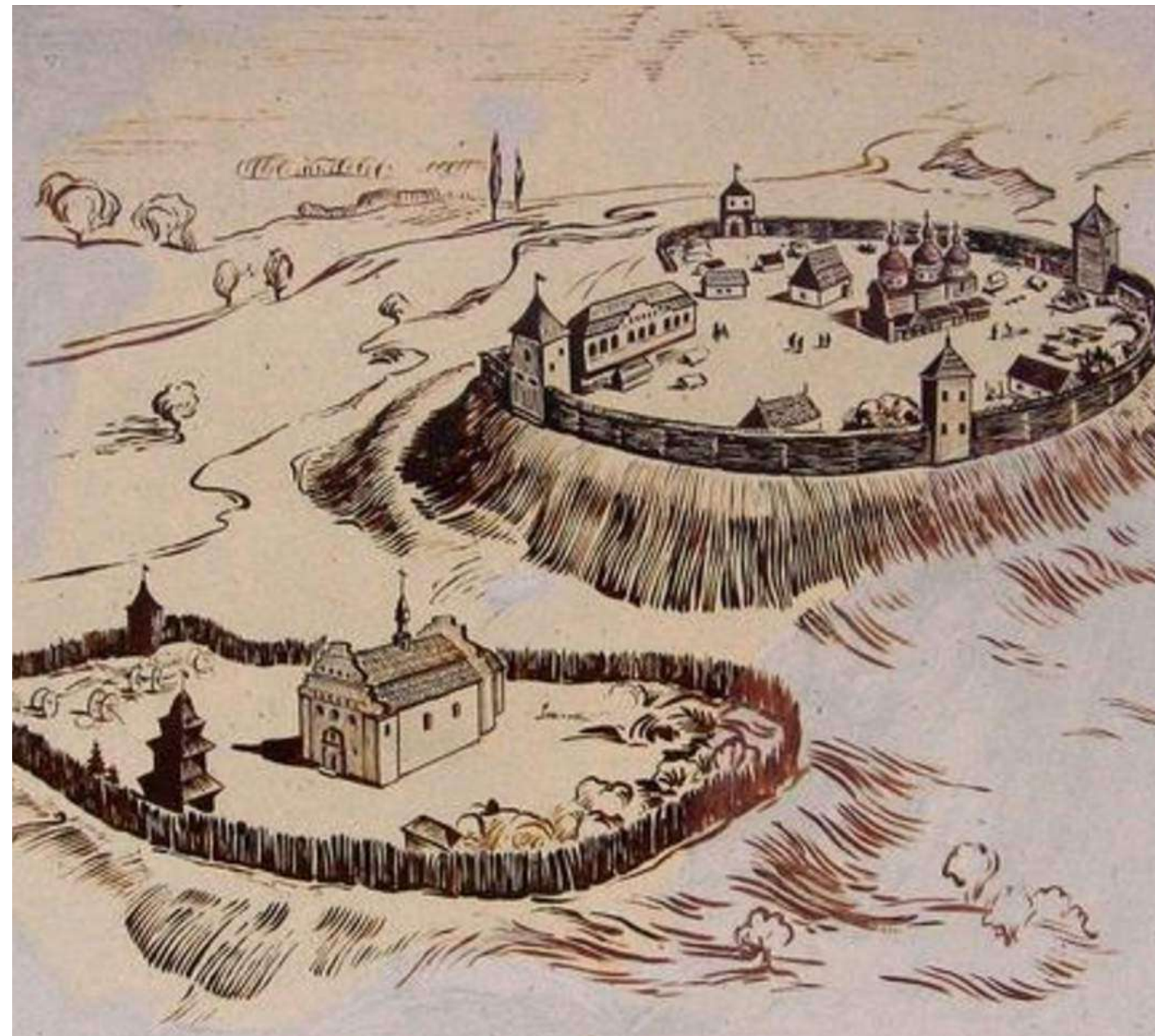
Полонізація української культури, примусове насадження католицизму

- 1) православні зобов'язувалися сплачувати податки на утримання католицького духовництва; їм нерідко заборонялося провадити відправу, обіймати певні посади, створювати вищі навчальні заклади;
- 2) закривалися існуючі, заборонялося будувати нові православні церкви й монастирі, а їхні володіння й майно конфісковувалися католицьким та уніатським духовництвом; натомість споруджувалися костьоли й кляштори;
- 3) зростала кількість єзуїтських колегіумів, поширювався їхній вплив;
- 4) звужувалася сфера вживання української мови

ПРИВІД ДО ВІЙНИ

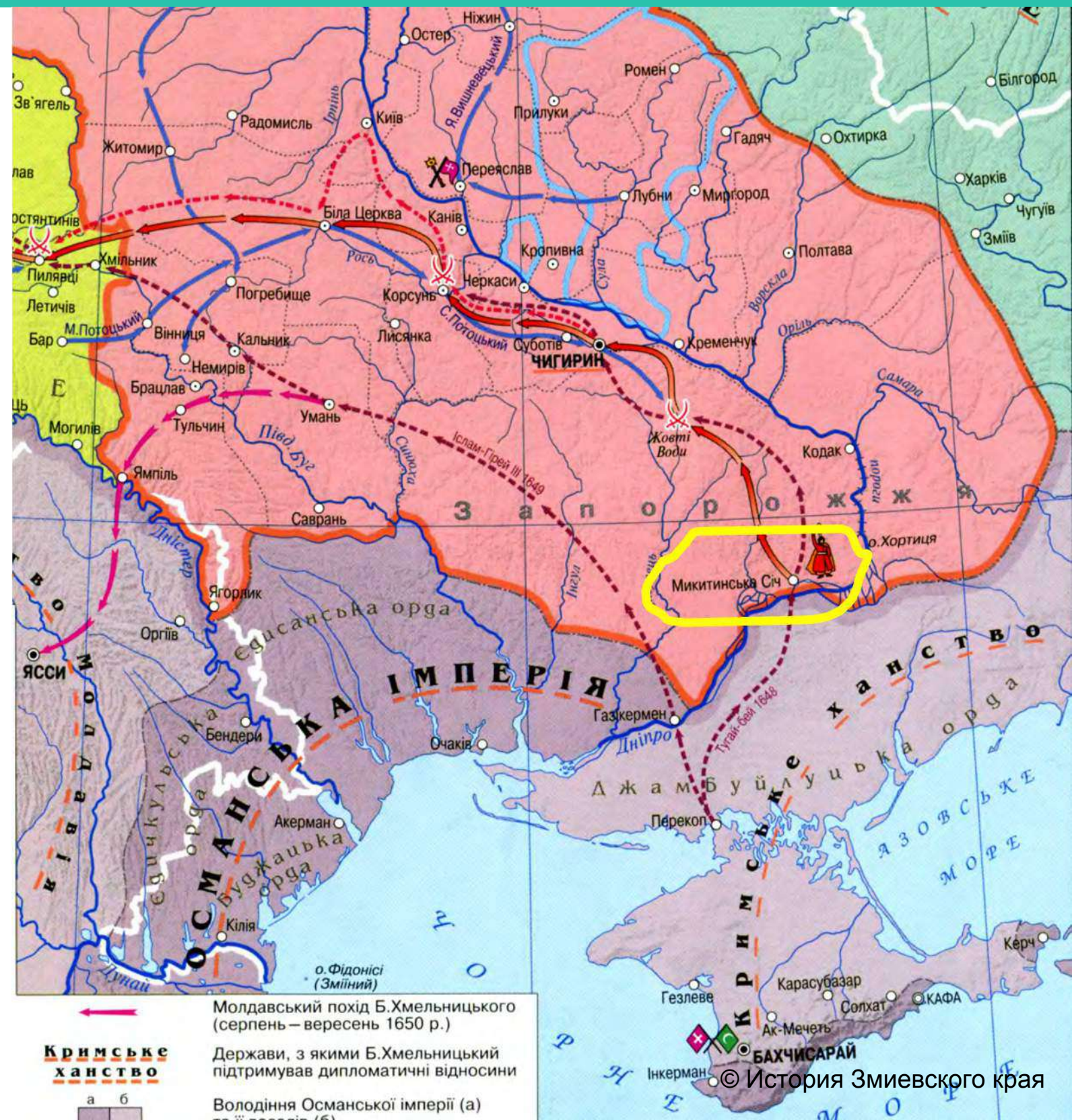
Привід – обставина, яка може бути причиною яких-небудь дій, вчинків.

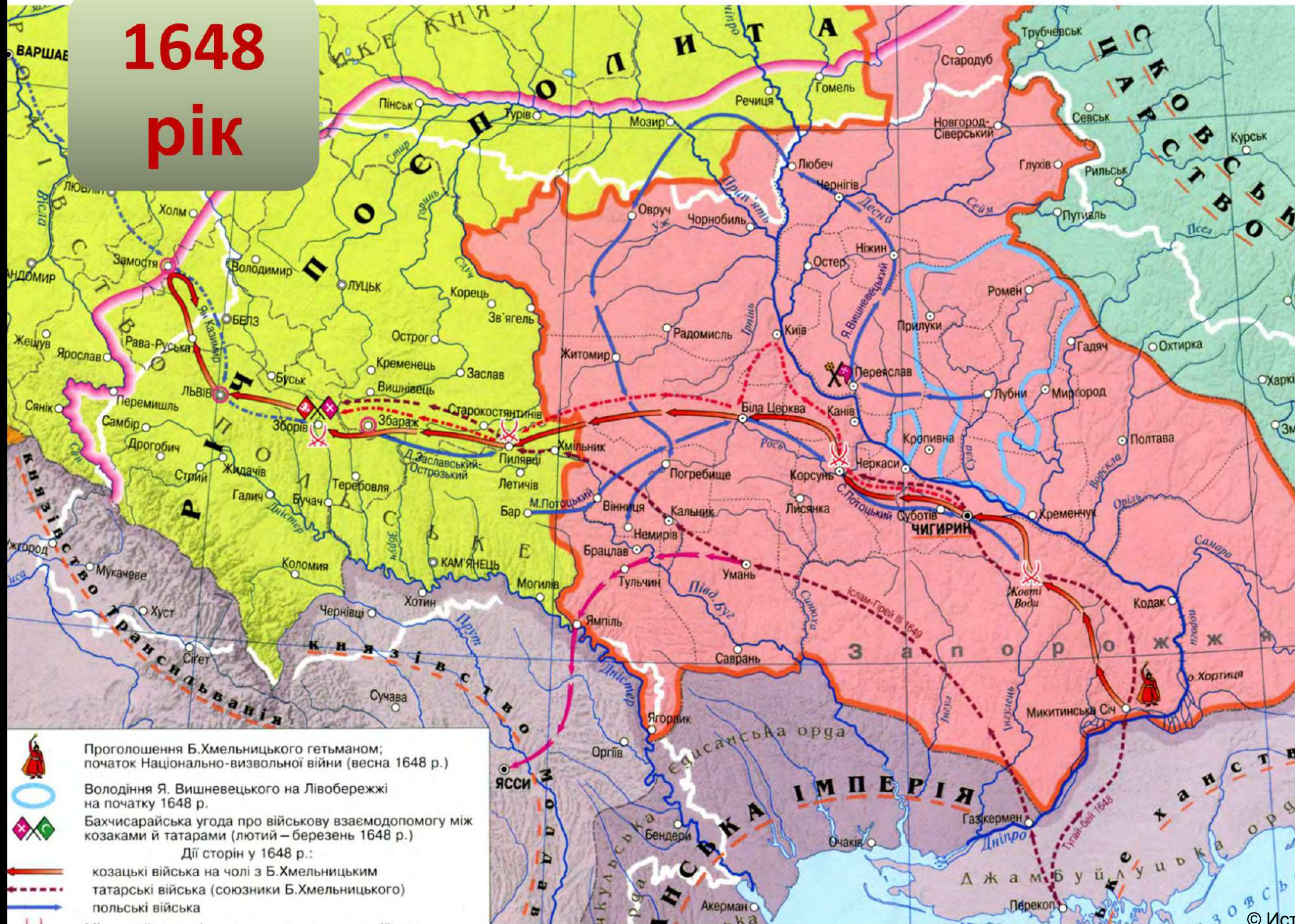

ПОЧАТОК НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ

1648 р.

1648 рік

Проголошення Б.Хмельницького гетьманом;
початок Національно-визвольної війни (весна 1648 р.)

Володіння Я. Вишневецького на Лівобережжі
на початку 1648 р.

Бахчисарайська угода про військову взаємодопомогу між
козаками й татарами (лютий – березень 1648 р.)

Дії сторін у 1648 р.:

- козацькі війська на чолі з Б.Хмельницьким
- татарські війська (союзники Б.Хмельницького)
- польські війська

Перші перемоги Козацького війська. Битва на р. Жовті Води

5 – 6 травня 1648 р.

КОРСУНСЬКА БИТВА: 25-26 ТРАВНЯ 1648 Р.

ПИЛЯВЕЦЬКА БИТВА: 11-13 ВЕРЕСНЯ 1648 Р.

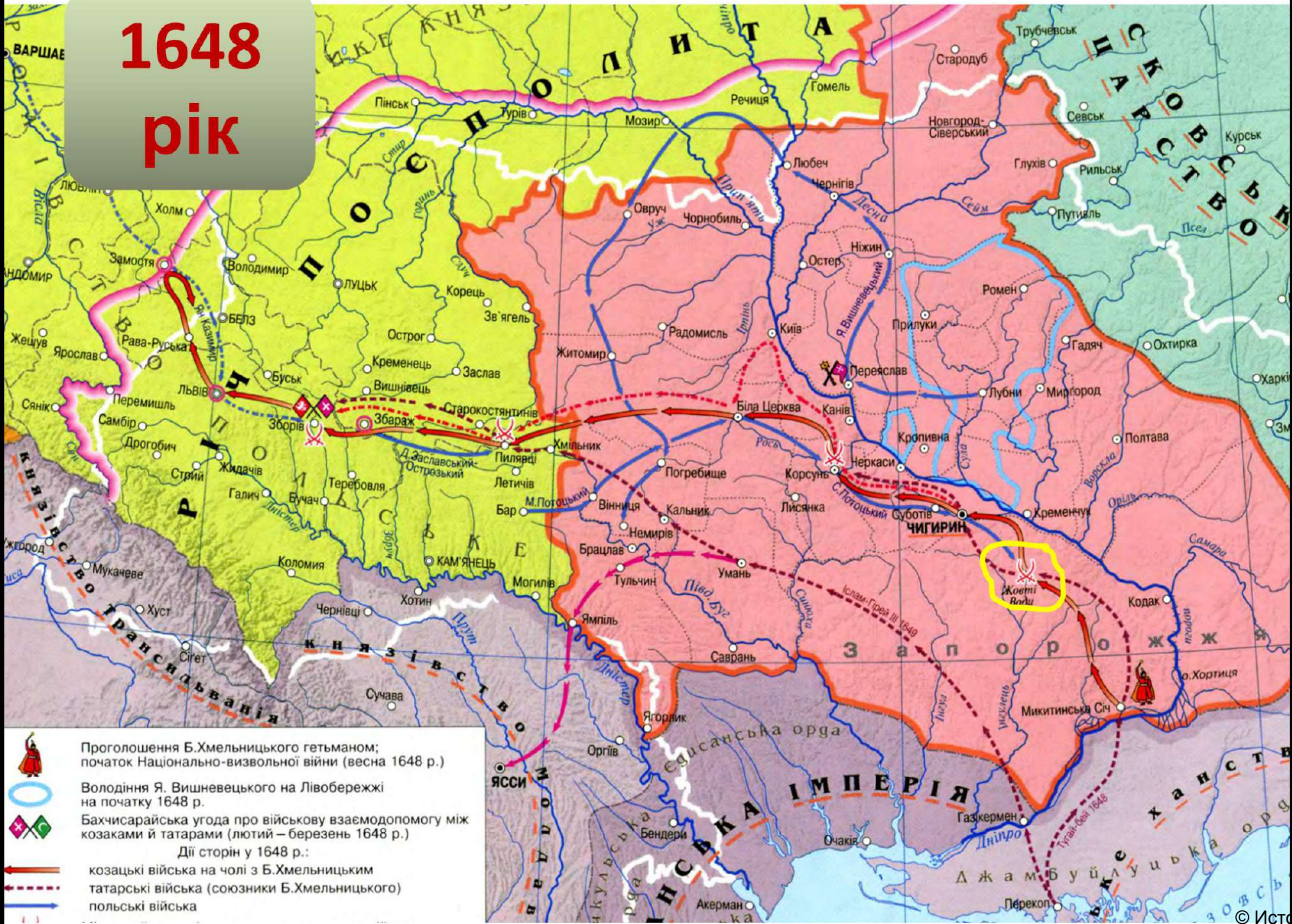
ПРОГРАМА РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Гетьман обґрунтував право українців на створення незалежної від Речі Посполитої держави в етнічних межах їхнього проживання

Сформулював положення про соборність Української держави

Розглядав козацьку державу як спадкоємицю Київської Русі

1648 рік

- Проголошення Б.Хмельницького гетьманом; початок Національно-визвольної війни (весна 1648 р.)
- Володіння Я. Вишневецького на Лівобережжі на початку 1648 р.
- Бахчисарайська угода про військову взаємодопомогу між козаками й татарами (лютий – березень 1648 р.)
- Дії сторін у 1648 р.:
 - козацькі війська на чолі з Б.Хмельницьким
 - татарські війська (союзники Б.Хмельницького)
 - польські війська

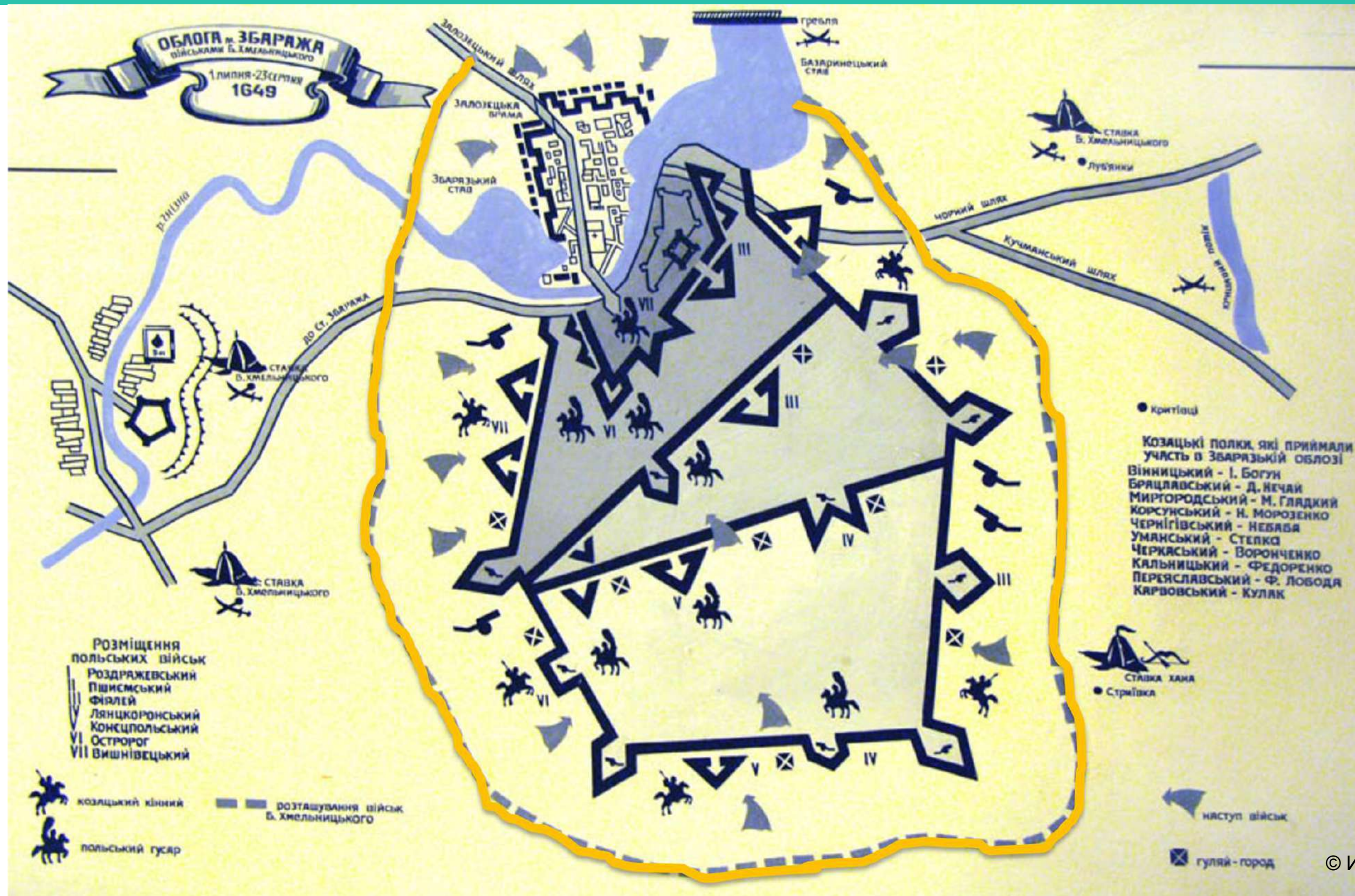
ЗБАРАЗЬКО - ЗБОРІВСЬКА КАМПАНІЯ

Червень 1649 р.

27 ЛИПНЯ 1649 Р.

ЗБАРАЗЬКО - ЗБОРІВСЬКА КАМПАНІЯ

Польський король Ян Казимир

5-6 серпня 1649 р.

Іслам-Гірей III

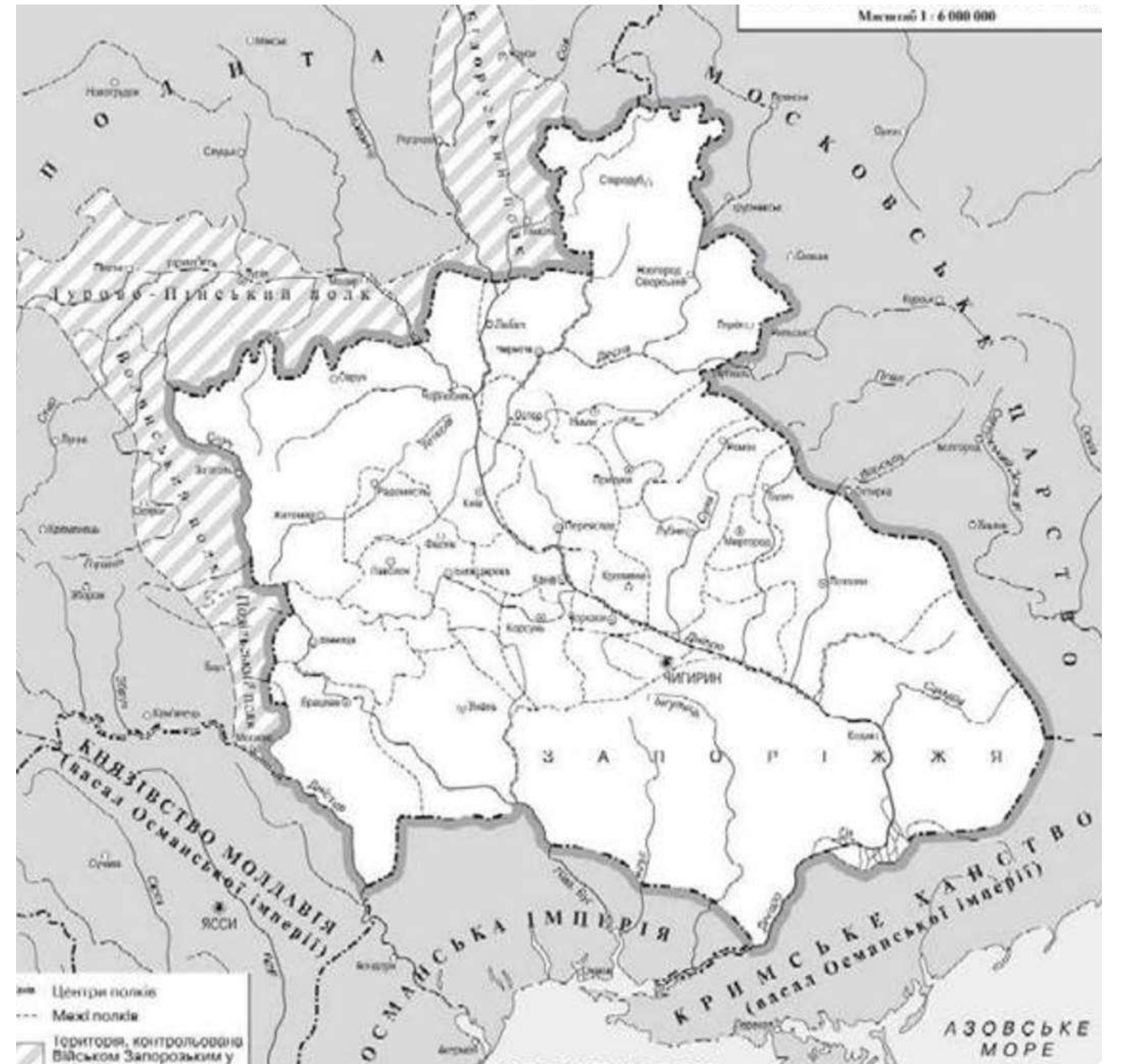
ЗБОРІВСЬКИЙ МИРНИЙ ДОГОВІР (8 СЕРПНЯ 1649 Р.)

- 1) Перехід під владу гетьмана колишніх Київського, Брацлавського й Чернігівського воєводств.
- 2) На цих територіях польський уряд не мав права розміщувати свої війська, а державні посади мали обіймати тільки православні.
- 3) Реєстр становив 40 тисяч козаків.
- 4) Всім учасникам війни оголошувалася амністія.
- 5) Шляхта поверталася до своїх володінь, а селяни мусили виконувати довоєнні повинності.

УТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КОЗАЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Українська козацька держава –
Військо Запорозьке.
В історичній науці цю державу
називають **Гетьманщиною**

Законодавчі

- Генеральна рада;
- Старшинська рада;

Виконавчі

- Гетьман;
- Генеральна старшина;
- Генеральний писар;
- Генеральний обозний;
- Двоє генеральних осавулів;
- Двоє генеральних суддів.

МІСЦЕ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

католицькі
держави

протестантський
табір

православні
країни

Зміни в соціально-економічному житті козацької України

Ліквідовано:

- Кріпацтво;
- Фільварково-панщину систему господарювання;
- Велике і середнє світське землеволодіння.

Формувалося:

- Козацька, селянська і державна власність на землю;
- Особиста свобода більшості селян і міщан;
- Масове покозачення;
- Місцеве самоврядування, торгівля, ремесло без іноземців.

ХРОНОЛОГІЯ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ

1648 р.

- Жовтоводська битва (5 -6 травня)
- Корсунська битва (16 травня)
- Пилявецька битва (11 – 13 вересня)
- Облога Львова, взяття Замося (жовтень - листопад)

1649-1950 рр.

- Збаразько-Зборівська кампанія (червень – серпень 1649 р.)
- Укладення Зборівського миру (8 серпня 1649 р.)
- Перший молдовський похід (серпень – вересень 1650 р.)

Перший молдовський похід Богдана Хмельницького

**Зобов'язання встановити
династичний шлюб**

**Між Україною й Молдовою
встановлено союзницькі відносини**

Тиміш Хмельницький і Розанда

ВІДНОВЛЕННЯ ВОЄННИХ ДІЙ. БЕРЕСТЕЦЬКА БИТВА

Вирішальні бої сталися 18 – 30 червня 1651 р. поблизу м. Берестечка на Волині.

Наказний гетьман Іван Богун

БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ МИРНИЙ ДОГОВІР (18 ВЕРЕСНЯ 1651 Р.)

- Територія гетьманського врядування обмежувалася Київським воєводством.
- До Брацлавського й Чернігівського воєводств поверталася польська адміністрація.
- Магнати і шляхта отримували свої довоєнні маєтки.
- Козацький реєстр зменшувався з 40 до 20 тисяч.

НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНА ВІЙНА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ під ПРОВОДОМ Б.ХМЕЛЬНИЦЬКОГО (події 1651 – 1657 рр.)
 Масштаб 1 : 5 500 000

- Дії сторін у 1651 р.:
- польсько-литовські війська
 - козацькі війська
 - татарські війська (союзники Б.Хмельницького)
 - Козацькі заслони на литовському кордоні
 - Місця і роки найважливіших перемог
 - польсько-литовських військ
 - козацьких військ
 - Білоцерківський мирний договір (18 вересня 1651 р.)
 - Кордони Української козацької держави за Білоцерківським договором
- Дії сторін у 1652 – 1653 рр.:
- козацькі війська
 - польські війська
 - Переяславська рада (8 січня 1654 р.)
 - Західна межа територій, що за українсько-московською угодою переходили під зверхність московського царя
- Дії сторін у 1654 – 1655 рр.:
- московські та московсько-українські війська
 - польські війська
 - Території, на які у 1654 – 1657 рр. поширювалась влада Б.Хмельницького
- Східна межа просування шведських військ у 1656 р.
- Похід на захід козацького війська А.Ждановича (грудень 1656 – липень 1657 рр.)
- Облоги міст

БАТОЗЬКА БИТВА 22-23 ТРАВНЯ 1652 Р.

Не бажаючи допустити союзу України з Молдовою, польський уряд наказав коронному гетьману М. Калиновському виступити проти українських полків, що йшли до Молдови.

Наслідки битви:

- влада гетьмана відновилася на Брацлавщині та Чернігівщині;
- українська армія, вступивши до Молдови, змусила В. Лупула виконати зобов'язання: **Тиміш узяв шлюб з Розандою.**

ЖВАНЕЦЬКА ОБЛОГА

5 грудня 1653 р.

Українсько-Московський міждержавний договір 8 січня 1654 р.

Гетьман Війська
Запорозького
Б.Хмельницький

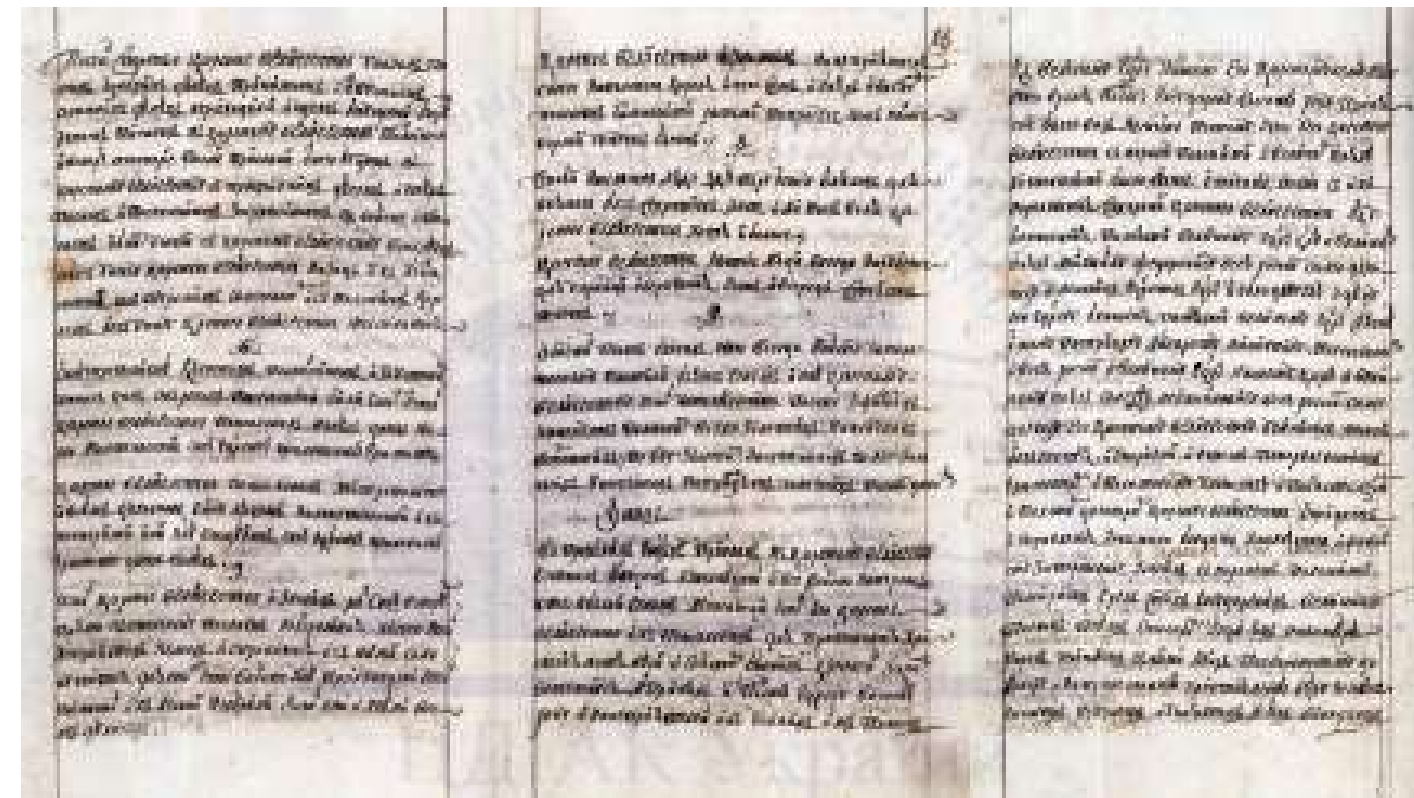

Московський цар
Олексій
Михайлович

Протекторат Московського царства

- Гетьмана й старшину козаки мали обирати на раді.
- Українська адміністрація та суд лишалися самостійними і не підпорядковувалися Москві.
- Підтверджувалося право київського митрополита й усього духовенства на маєтності, якими вони володіли.
- Кількість козацького війська встановлювалася 60 тисяч осіб.
- Збір податків на користь царської скарбниці доручалося вести українським урядовцям.

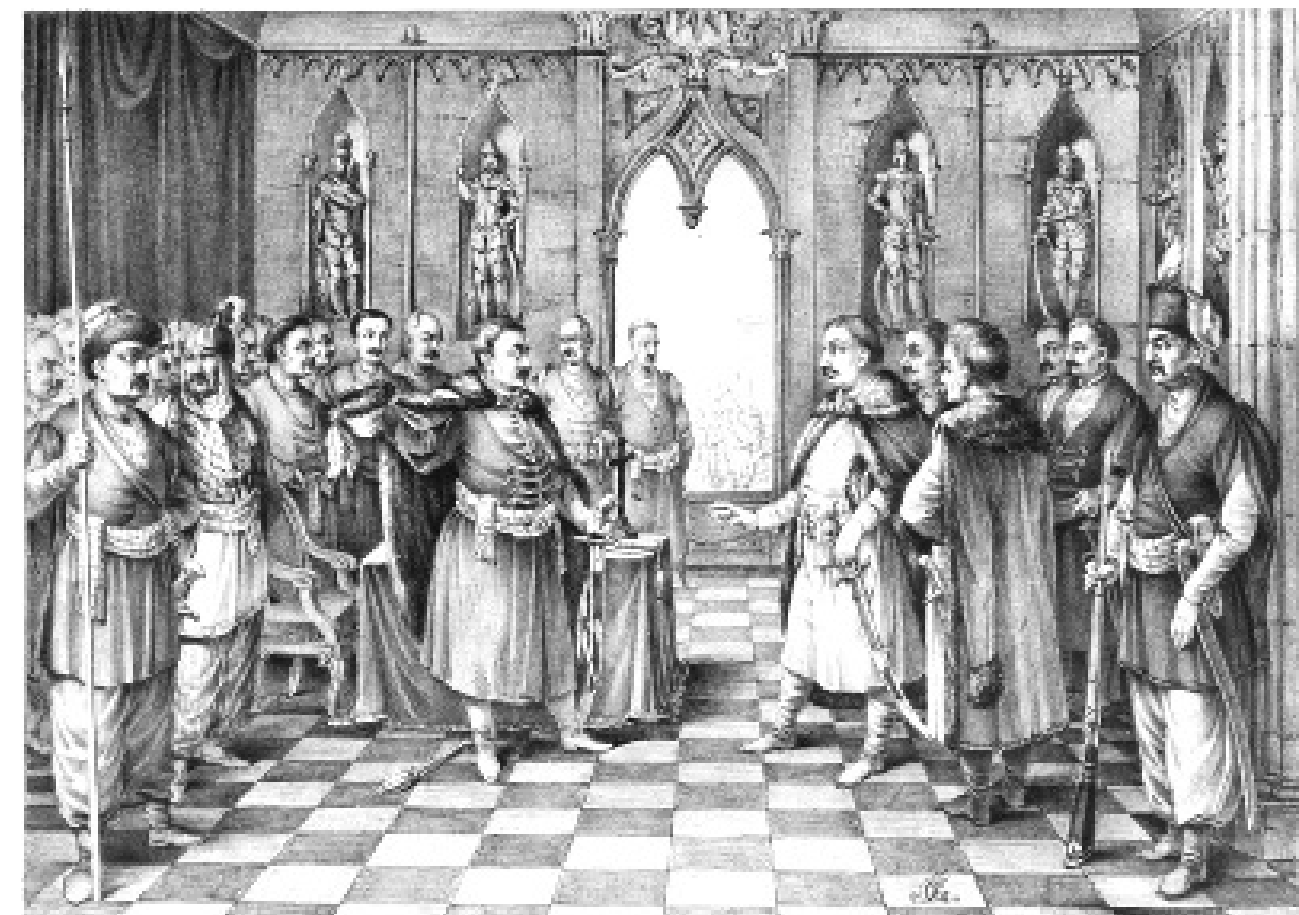

Зовнішня політика кінця 1656 – початку 1657 рр.

Б.Хмельницький обмінювався посольствами з:

- шведським королем Карлом X Густавом
- польським королем Яном II Казимиром
- кримським ханом Ісламом-Гіреєм III
- молдовським господарем Георгієм Штефаном
- трансільванським князем Юрієм (Дєрдь) II Ракоці

ВІЛЕНСЬКЕ ПЕРЕМИР'Я (24 ЖОВТНЯ 1656 Р.)

- 1) Воєнні дії між Річчю Посполитою й Москвою припинялися.
- 2) Обидві країни зобов'язувалися не розпочинати переговори про мир зі Швецією.
- 3) Передбачалися спільні воєнні дії проти Швеції та Бранденбурга.
- 4) Обрання царя на польський трон після смерті Яна Казимира.

Зміна зовнішньополітичного вектору Богдана Хмельницького

8 жовтня 1656 р.

Між Військом Запорозьким і Трансильванією було укладено угоду про воєнний союз проти Речі Посполитої
Юрій (Дердзь) II Ракоці обіцяв допомогти відвоювати Галичину і частину Білорусі

Червень 1656 р.

до Чигирини прибуло шведське посольство
Карл X Густав погоджувався віддати гетьману українські землі, які перебували під Польщею, частину Білорусі та Смоленськ
Собі залишає землі Польщі

Грудень 1656 р.

наступ трансильванського князя Юрія II Ракоці на Польщу
Б. Хмельницький відіслав йому на допомогу козацькі полки, очолені київським полковником Антіном Ждановичем.
Похід закінчився невдало

СМЕРТЬ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Б. Хмельницький помер 27 липня 1657 р.

Іллінська церква в Суботіві,
де був похований Б. Хмельницький

Ікона Покрови Пресвятої Богородиці
із зображенням Богдана Хмельницького